

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Verslag UniversiteitsForum

Samenwerking met de Veiligheids- en Weerbaarheidsector

21 mei 2026

Introductie

Internationale spanningen nemen toe en overheden investeren volop in veiligheid en weerbaarheid. Dit is niet zonder gevolgen voor universiteiten. Steeds vaker zullen zij geconfronteerd worden met mogelijke samenwerkingskansen met overheidsinstituten zoals de politie en defensie. Maar hoe geef je die samenwerking vorm als onafhankelijke en betrokken universiteit? Betekent academische vrijheid dat elke vorm van samenwerking geoorloofd is? En zo niet, waar liggen dan de grenzen? En wie bepaalt die? Hoe voorkom je dat wetenschappelijke kennis wordt misbruikt, waardoor de universiteit betrokken raakt bij mensenrechtenschendingen of oorlogsmisdrijven?

Onlangs hebben de decanen en het College van Bestuur van de UvA een statement opgesteld over de samenwerking met dergelijke partners, in het kader van het bijdragen aan een weerbaarder en veiliger Nederland. Je kunt de verklaring [hier](#) lezen. Onafhankelijk daarvan, maar wel bekend met deze verklaring, organiseerde het UniversiteitsForum – een initiatief dat twee keer per jaar studenten en medewerkers bijeenbrengt om actuele en urgente kwesties rond de universiteit te bespreken – een avond over dit onderwerp en aanverwante vraagstukken. Het evenement werd bijgewoond door leden van het College van Bestuur en decanen van de faculteiten. De deelnemers werden willekeurig geselecteerd uit studenten en medewerkers van de UvA.

Na een plenaire introductie van het thema door de interim voorzitter, Niels Graaf (Universitair docent Staats- en Bestuursrecht), en de gastspreker, Lonneke Peperkamp (Hoogleraar militaire ethiek en leiderschap aan de Nederlandse Defensie Academie en verbonden aan de Radboud Universiteit), namen de aanwezigen in groepsverband de twee onderstaande stellingen onder de loep. Aan het einde van de avond vond er een open gesprek plaats tussen alle deelnemers. De uitkomsten van de onderlinge gedachtewisselingen en het plenaire gesprek zijn in dit verslag samengevat.

Stellingen

1. Iedere overheidsorganisatie, ook defensie en politie, dient binnen een universiteit bestudeerd te worden.
2. Wetenschappelijk onderzoek naar defensie en politie kan niet zonder universitaire samenwerking met deze overheidsorganisaties.

Onderzoek naar de veiligheids- en weerbaarheidssector

Een groot deel van de deelnemers was het erover eens dat binnen een universiteit onderzoek naar alle overheidsorganisaties op zijn plaats is. Defensie en de politie vormen daarop geen uitzonderingen. Universiteiten hebben namelijk de kennis en middelen om juist dit type, voor sommigen, controversiële instanties kritisch te bevragen en bestuderen. Toch liepen de meningen uiteen over de mate waarin onderzoek naar – alle – overheidsinstanties moet worden opgevat als een verplichting aan universiteiten. Het merendeel van de groep was van mening dat de universiteit, als onafhankelijke instantie, de vrijheid zou moeten hebben om alle overheidsinstanties te onderzoeken, maar dat dit ook de vrijheid betreft om zulk soort onderzoek achterwege te laten. Enkel meenden wat dat betreft dat kritisch onderzoek naar de veiligheids- en weerbaarheidssector wellicht eerder een taak is voor onafhankelijke journalisten.

Andere deelnemers zagen wel degelijk een maatschappelijke plicht voor universiteiten om machtige overheidsinstanties zoals defensie en politie (kritisch) te bevragen en bestuderen. Veel deelnemers benadrukten tegelijkertijd wel dat het inefficiënt is om alle Nederlandse universiteiten zo'n onderzoektaak mee te geven. Financiële overwegingen geven in dit verband aanleiding om slechts een select aantal universiteiten aan te wijzen, afhankelijk van reeds opgebouwde expertise.

De meningen waren tijdens de avond verdeeld over de vraag of wetenschappelijk onderzoek naar overheidsinstanties zoals defensie en politie alleen mogelijk is als de universiteit samenwerkt met deze overheidsinstanties. Veel deelnemers beargumenteerden dat samenwerking de verzameling van data makkelijker kan maken, maar dat de universiteit er wel voor moet zorgen dat het onderzoek onafhankelijk en transparant blijft. Ook was het volgens sommige deelnemers wenselijk dat de mogelijkheid blijft bestaan om sommige onderwerpen (denk aan kritische analyses van de sector) zonder samenwerking uit te voeren.

Knelpunten omtrent universitaire samenwerking met de veiligheids- en weerbaarheidssector

Wat betreft de samenwerking in het algemeen met de veiligheids- en weerbaarheidssector, waaronder defensie en politie, waren de meningen uiteenlopend. Sommige deelnemers bekeken deze samenwerking met een positieve blik, terwijl anderen meer risico's en ethische dilemma's ontwaarden. Deelnemers die in die tweede groep vielen, brachten tijdens de open dialoog de volgende knelpunten naar voren:

1. Wetenschappelijke onafhankelijkheid en academische vrijheid

Veel deelnemers beargumenteerden dat financiering vanuit de veiligheids- en weerbaarheidssector, bijvoorbeeld het Ministerie van Defensie of bedrijven uit de defensie-industrie, risico's met zich meebrengt voor de universiteit wat betreft de wetenschappelijke onafhankelijkheid en academische vrijheid. Financiële afhankelijkheid van externe partijen zoals deze, en de mogelijkheid tot financiële repercussies, zou er immers toe kunnen leiden dat onderliggende denkwijzen en/of wensen van deze sector wetenschappelijk onderzoek, onderzoeksvragen en uitkomsten beïnvloedt. Dit is relevant in het licht van eerdere bevindingen op de avond dat de universiteit een belangrijke rol kan spelen in het kritisch bevragen en bestuderen van de veiligheids- en weerbaarheidssector.

Andere deelnemers plaatsten hierbij wel de kanttekening dat dit soort risico's altijd aanwezig zijn bij externe financiering en dat externe financiering ongeacht de bron daarmee altijd een kritische toets behoeft.

De aanwezigen pleitten wat dat betreft voor het waarborgen van academische vrijheid en wetenschappelijke onafhankelijkheid; onderzoek en haar uitkomsten zou (altijd) onafhankelijk moeten zijn, ongeacht of dit onderzoek naar- of in samenwerking is met overheidsinstanties zoals defensie en politie. Ook moet de universiteit vrij blijven in haar keuze om samenwerkingen (niet) aan te gaan.

2. “Dual use” en betrokkenheid bij militaire conflicten

Binnen de Universiteit van Amsterdam, een internationale omgeving pur sang, studeren en werken veel mensen die direct of indirect te maken hebben gehad met militaire conflicten. Voor hen kan samenwerking met de defensie-industrie bijzonder gevoelig liggen. Bovendien uitten veel deelnemers, waaronder zowel studenten als medewerkers, dat zij absoluut niet willen bijdragen aan de ontwikkeling van kennis die direct dan wel indirect kan worden gebruikt voor het toedienen van geweld en/of mensenrechtenschendingen. Dit laatste is ook al één van de [uitgangspunten](#) van de UvA op dit onderwerp.

Het risico bestaat namelijk dat onderzoek met samenwerkingspartners zoals het Ministerie van Defensie en de defensie-industrie ervoor kan zorgen dat universitair onderzoek, kennis en expertise zal worden ingezet voor militaire doeleinden, ongeacht de originele intenties van de onderzoeker (ook wel bekend als “dual use” of tweeërlei gebruik). Om deze reden trekken veel studenten en medewerkers de samenwerkingen tussen de universiteit en de veiligheids- en weerbaarheidssector in twijfel.

3. Transparantie en normalisering van controversiële actoren

Transparantie is noodzakelijk voor het waarborgen van wetenschappelijke onafhankelijkheid en academische vrijheid. Op dit punt uitten een aantal aanwezigen hun zorgen over het feit dat data afkomstig uit de defensie-industrie niet altijd openbaar toegankelijk is. Zij suggereerden bijvoorbeeld dat wanneer onderzoeksdata of -resultaten niet gedeeld mogen worden, is een ethische toets op samenwerkingsbanden tussen de universiteit en deze sector niet mogelijk. De vraag rees dan ook bij sommige aanwezigen of het überhaupt wenselijk is om samenwerkingen aan te gaan op het moment dat bepaalde onderzoeksdata niet gepubliceerd mag worden. Onderzoek dat zich hiermee bezighoudt zou eventueel bij andere actoren neergelegd kunnen worden.

Is samenwerking wenselijk?

De bovengenoemde knelpunten leidden bij een kleine groep deelnemers tot afkeuring wat betreft universitaire samenwerking met defensie en politie. Sommigen van hen vonden tegelijkertijd wel dat de universiteit deze overheidsorganisaties (kritisch) moet blijven bestuderen, bevragen en/of observeren.

Een grotere groep van de aanwezigen vond echter dat het volledig uit de weg gaan van samenwerking met de veiligheids- en weerbaarheidssector niet wenselijk is en sommige bepleitten zelfs dat samenwerking als iets positiefs gezien moet worden. Zo kan samenwerking leiden tot een scherper beeld van defensie en politie. Andere aanwezigen geloofden dat het juist onethisch zou zijn als de universiteit niet met defensie en politie samen zou werken. Onder de groep die vóór samenwerking was, bestond er overeenstemming dat een succesvolle samenwerking niet kan zonder strikte voorwaarden om de universitaire onafhankelijk te garanderen

Voorstellen en voorwaarden voor samenwerking

Om de negatieve effecten van de samenwerking met de veiligheids- en weerbaarheidssector, in het bijzonder defensie en politie, op de academische wereld te voorkomen, werden verschillende argumenten en/of voorstellen naar voren gebracht:

1. Wetenschappelijke onafhankelijkheid, academische vrijheid en transparantie

De noodzaak tot het waarborgen van de wetenschappelijke onafhankelijkheid en academische vrijheid van de universiteit werd tijdens de avond veelvuldig benadrukt. Veel deelnemers zagen, zoals eerder genoemd, bij onderzoek doen naar- en samenwerking met de veiligheids- en weerbaarheidssector, risico's met betrekking tot een te sterke financiële afhankelijkheid van bijvoorbeeld het Ministerie van Defensie.

Ter waarborging van een vrije universiteit die vrij kan kiezen welk onderzoek zij uitvoert en met wie zij samenwerkingen aangaat, stelden sommige deelnemers voor dat de universiteit duidelijk in beeld krijgt wat er nodig is om een onafhankelijke observatie van politie en defensie te kunnen bewerkstelligen. Hierbij kan worden gedacht aan: het kritisch bevragen van data verkregen uit deze sector, en het maken van duidelijke afspraken over transparantie, financiering en onafhankelijkheid. Dit alles kan worden vastgelegd in een ethisch kader (zie volgend punt).

Ook zagen andere deelnemers het nut in van het opbouwen van onderzoeksrelaties met een onafhankelijke derde partij, zoals NWO, in plaats van rechtstreeks financiering te ontvangen van gevoeligere organisaties zoals het Ministerie van Defensie.

2. Ethisch kader

Het voorgaande in gedachten genomen, moet volgens de deelnemers een duidelijk ethisch kader, dat steunt op gedeelde ethische normen en kernwaarden, de samenwerking met de veiligheids- en weerbaarheidssector reguleren. Transparantie en zorgvuldigheid moeten hierin centraal staan. Hiervoor kan het [huidig ethisch kader](#) van de UvA voor het toetsen van samenwerkingen met derden worden toegepast – zoals nu al wordt gedaan – mits dit blijft voldoen aan de kernmerken zoals beschreven in deze paragraaf.

Het ethisch kader moet duidelijk maken met wie de universiteit, onderzoekers, en studenten willen en kunnen samenwerken; waarom deze samenwerking nodig is; wat de voorwaarden zijn waaronder onderzoek mogelijk is; en hoe dat onderzoek er eventueel uit kan zien. Ook moet het kader voorzien

in een (ethisch) toetsingskader om samenwerkingen te toetsen op achterliggende doeleinden en mogelijke onvoorziene gevolgen. Zo'n ethisch kader zou ook onderlinge afspraken tussen de universiteit en de veiligheids- en weerbaarheidssector kunnen bevatten. Het is in ieder geval belangrijk dat studenten en onderzoekers de mogelijkheid behouden om te ageren tegen militarisering en/of samenwerking met deze sector.

Sommige deelnemers uitten daarnaast dat de huidige werkwijze rond samenwerkingen met externe partijen in het algemeen, waarbij alleen in uitzonderlijke gevallen kritisch wordt getoetst, vraagt om een heroverweging en mogelijke herformulering. Een alternatief is een kader waarin elke samenwerking standaard wordt bevraagd en uitsluitend wordt aangegaan als deze aantoonbaar bijdraagt aan de maatschappij, en in lijn is met, de kernwaarden van de universiteit.

3. Ethiek in het onderwijs

De universiteit moet universiteitsbreed meer aandacht creëren voor haar ethische standpunten en kaders in het onderwijs. Tijdens de bijeenkomst viel op dat de aandacht en kennis over ethische vraagstukken tussen de faculteiten sterk verschillen. De deelnemers uitten daarom de behoefte om in het onderwijs universiteitsbreed meer aandacht te besteden aan ethische vraagstukken, zodat kennis tussen faculteiten meer gelijkgetrokken wordt en er een gelijkwaardigere en daarmee vruchtbaardere dialoog kan worden gevoerd. Daarnaast werd benadrukt dat het onderwijzen van studenten in ethische vraagstukken zoals deze, hen kennis meegeeft over de implicaties van bepaalde samenwerkingen die zij in hun toekomstig onderzoeks- en werkzame leven kunnen (blijven) toepassen.

Conclusie

Tijdens deze editie van het UniversiteitsForum hebben de deelnemers nagedacht over onderzoek doen naar- en samenwerking met de veiligheids- en weerbaarheidssector, waaronder politie en defensie.

Centraal in de dialoog stonden twee stellingen.

1. Iedere overheidsorganisatie, ook defensie en politie, dient binnen een universiteit bestudeerd te worden.
2. Wetenschappelijk onderzoek naar defensie en politie kan niet zonder universitaire samenwerking met deze overheidsorganisaties.

Hoewel er geen volledige overeenstemming was, benadrukten de meeste aanwezigen dat de universiteit samenwerkingen met politie en defensie zal moeten aangaan vanwege, onder andere de maatschappelijke plicht tot kennisvergaring- en vergroting, mits aan een aantal eerdergenoemde voorwaarden wordt voldaan. Ze uitten echter ook bezorgdheid over de risico's die deze samenwerking met zich mee kan brengen voor de academische vrijheid van de universiteit en haar medewerkers en studenten; problemen rondom transparantie; en de ethische dilemma's ten aanzien van "dual use" en indirecte betrokkenheid bij militaire operaties.

Om deze risico's te verminderen stelde een groot aantal deelnemers voor dat de universiteit blijft nadenken over manieren waarop de wetenschappelijke onafhankelijkheid en academische vrijheid gewaarborgd kan worden. Ook moet er een duidelijk ethisch kader worden toegepast om externe samenwerkingen met de veiligheids- en weerbaarheidssector op een zinnige wijze te toetsen en zullen ethische waarden en vraagstukken UvA-breed in het onderwijs betrokken moeten worden.

Vragen? Neem dan contact op met
ambtelijk secretaris Nienke Booij.
Universiteitsforum-bb@uva.nl